

BERTIL ÖSTERGREN:

USA-krav på bättre skola

Det är inte bara i Sverige som skoldebatten ändrat huvudinriktning. Ledarskribenten i Svenska Dagbladet, Bertil Östergren, jämför den aktuella skoldebatten i USA och reaktionen i Kina mot kulturrevolutionens utbildningsideal med den svenska situationen. I USA och Kina har man helt övergivit 60-talets kulturrevolutionära och antiintellektuella skoltänkande. Skolan måste tvärtom verka för att bevara det som är nödvändigt för mänsklig överlevnad och som hotas av den allmänna kulturutvecklingen. Den måste vara en motvikt mot TV:s inflytande på barnen. Svensk utbildning styrs däremot i hög grad av olika slags byråkratier, som fungerar som växthus för döda idéer. Exempel härpå är SÖ:s förslag till ny läroplan för grundskolan och lärarutbildningsutredningens förslag. Sådant skulle inte längre kunna framföras varken i USA eller Kina.

Det är som om de utbildningspolitiska pedagogiska strömningarna virvlade runt jordklotet som epidemier.

Det är tex inte svårt att finna beröringspunkter mellan den kinesiska kulturrevolutionen på 60-talet och svenska utbildningssträvanden. I båda fallen möter man en nedvärdering av teoretiska kunskaper. Arbetslivserfarenhet får väga mycket tungt vid antagning till högre utbildning. Utbildningens praktiska yrkesanknytning framhävs. Förkortade utbildningstider eftersträvas. Betygen nedvärderas.

Nu har kulturrevolutionens utbildningsideal radikalt underkänts i Kina. I Sverige har märkts en viss reaktion mot den antiintellektualism som blommade upp på 60-talet. Och i USA förs en livlig debatt med krav på en bättre skola. Även i USA är det fråga om en reaktion mot utbildningsidéer från 60-talet.

– Kvalitet, prestationer och konkurrens är inte längre de fula ord som de blev på 60-talet, när krav och betyg utsattes för både pedagogiska och ideologiska attacker, skriver New York Times' medarbetare Fred M. Hechinger.

I USA kan man faktiskt visa att skolornas standard stadigt har sjunkit sedan 1965, åtminstone så som denna mäts med Scholastic Aptitude Test. Enligt US News and World Report, som i sitt nummer för den 10 oktober 1979 har ett specialreportage om skolproblemen, har amerikanarna blivit chockerade av kvalitetssänkningen i skolorna.

Lärarna kräver nu bättre disciplin och Carter-administrationens främsta utbildningsföreträdare, Mary Berry, instämmer:

– Om vi inte lär barnen disciplin i hemmen, kan de inte uppföra sig i skolorna. Man kan inte lära sig något utan ordning.

En Gallup-undersökning visar, att amerikanerna rangordnar sina önskemål på skolområdet på följande sätt: 1) bättre lärarutbildning, 2) bättre disciplin, 3) högre utbildningskrav. Ett fjärde önskemål är – om man skall döma av strävandena i många skolor – att bättre anpassa utbildningen till de enskilda elevernas förutsättningar och intressen.

Falskt jämlikhetsideal

En uppmärksam kritiker av utvecklingen på utbildningsområdet är rektorn för Boston University, filosofiprofessorn John R Silber. När jag för några månader sedan samtalade med honom sade han, att falska jämlikhetssträvanden är en av huvudorsakerna till utbildningsväsendets kris.

– Det är ett teologiskt problem att Gud inte skapade människorna lika, sade han. det kan vi inte lösa genom att stifta lagar om att de är lika.

Silber tycker om att uttrycka sig provokativt. I ett av sina tal formulerade han sig på följande sätt: – Så länge förnuft är bättre än dumhet och kunskap bättre än okunnighet, kan inget universitet godta jämlikhet som ersättning för hög kvalitet.

Som alla andra framhäver Silber att orsakerna till utbildningskrisen delvis ligger i sociala förändringar. Familjens upplösning menar han är avgörande: – Förr fick barnen i hemmen lära sig att man inte får slå spik i ett piano. Nuförtiden får jag lära ton-

åringarna det när de kommer till universitetet.

När Silber skall gradera på vilka områden åtgärder är angelägna för att komma tillrätta med utbildningskrisen gör han det på följande sätt: 1) Prenatal vård (så att moderns livsföring inte skadar fostret), 2) uppfostran fram till 6 års ålder, 3) grundskola och gymnasieskola (där det viktigaste är att ha lärare med hög moralisk standard). Först på fjärde plats sätter universitetsrektorn åtgärder på den högre utbildningens område.

För små krav

Ett innovativt inslag i amerikansk utbildning är de community colleges som expanderat våldsamt sedan 1960-talet. Deras utbildningsideal är mer samhälls- och yrkesanknutna och mindre elitistiskt inriktade än universitetens.

Men när jag talar med en dekanus vid Manhattan Community College i New York Doris Fitzgerald, så skiljer sig hennes kritik inte så mycket från Silber's.

– Vårt största problem är att studenterna har för dåliga förkunskaper, säger dr Fitzgerald. Man betonar elevernas rättigheter men inte deras skyldigheter. Och bland rättigheterna sätter man sociala rättigheter för rätten till utbildning.

Dr Fitzgerald menar också, att lärarna får för dåligt stöd för sin gärning från samhällets sida.

Naturligtvis är skolorna i USA mycket varierande i fråga om standard. Om de bästa männen skolorna inte är tillfredsställande har de föräldrar som så kan – dvs i allmän-

het de som är vita och relativt välbärgade – kunnat ta till endera av två åtgärder: flytta till ett område med bättre skolor eller sätta sina barn i en privat skola. Bådadera förekommer särskilt på östkusten.

Var ligger skillnaderna mellan en allmän och en privat skola? Så här sade en som flyttat över till en privatskola, tonåringen Ingrid Bischoff, Amherst, Massachusetts.

– Jag får arbeta hårdare. Jag blir utsatt för en nyttig press att göra det, eftersom jag vet att jag inte får vara kvar i skolan om jag inte sköter mig. Lärarna är bättre och mer engagerade. Jag tycker bättre om kamraterna; de kommer från likartade familjer och har likartade intressen.

– Nackdelen, tycker Ingrid likväl, är att man inte träffar ungdomar från fattiga familjer ("welfare people", som man säger i USA).

Ökat federalt grepp?

I USA är utbildningen en kommunal och delstatlig angelägenhet. Den federala statens insats är att stödja sådana strävanden som anses särskilt angelägna.

Men det är möjligt att det federala inflytandet kommer att öka. En talesman för HEW, dvs ministeriet för hälso- och sjukvård, utbildning och socialpolitik, menade att USA i dag saknar en gemensam utbildningspolitik, men att en sådan så småningom kommer att utvecklas. Nyligen har beslutats att upprätta ett särskilt federalt utbildningsdepartement.

Ett tecken på en sådan utveckling – liksom på kritiken mot dagens amerikanska ut-

bildning – är den rapport som i november 1979 lades fram från The President's Commission on Foreign Language and International Studies. Rapportens titel är betecknande: *Strength through Wisdom; A Critique of U S Capability*.

Rapporten är delvis en motsvarighet till den internationaliseringsutredning som lades fram från vårt eget universitets- och högskoleämbete för några år sedan. Den granskar alltså utbildningen i främmande språk liksom andra internationella aspekter av USA:s utbildningsväsende.

Kritiken är frän. Det heder att USA:s inkompetens i främmande språk är skandalös och att ett internationellt perspektiv saknas i huvuddelen av utbildningen. Kommissionen föreslår en lång rad åtgärder för att komma tillrätta med dessa missförhållanden.

Reformrörelsens bankrutt

USA:s år 1979 mest uppmärksammade debattbok om utbildning är förmodligen Neil Postman's i oktober utgivna *Teaching as a Conserving Activity* (Delacorte Press, New York 1979). Den är i sig en symbol för debattens ändrade huvudinriktning.

1967 hade nämligen Postman, tillsammans med en medförfattare, Charles Weingartner, utgivit en annan programskrift om skolan med en helt annan titel, *Teaching as a Subversive Activity*. Den agiterade för "den nya pedagogiken", som skulle "frigöra" både lärare och elever.

Postman skriver nu att hans nya bok är en "motbok" till den 12 år tidigare utgivna skriften. Men han vill inte gå med på att

detta beror på att han har ändrat sig, i varje fall inte bara på att han har bytt mening. Han vill under alla omständigheter lägga till två andra förklaringar.

Den ena är att han anser att den reformpedagogiska rörelsen visserligen började på realistisk grund, men att den sedan hamnat i en löjeväckande verklighetsflykt. Den andra är den fortgående förändring i vad Postman kallar informationsmiljön som de elektroniska media, framförallt TV, har medfört.

Neil Postman's grundidé är att skolan skall ha en termostatisk funktion. Den skall balansera andra inflytanden på barn och ungdom. Det skolan minst av allt behöver är alltså att vara revolutionär och bryta nya vägar. I den riktningen verkar nämligen hela kulturmiljön i vid mening. Skolan måste därför vara den institution som skall verka för att bevara det som är nödvändigt för mänsklig överlevnad och som hotas av den allmänna kulturutvecklingen.

Postman är professor i mediaekologi vid New York University och en betydande del av hans bok upptas av en analys av vilken inverkan TV och andra elektroniska media har på informationsmiljön. TV är den mäktigaste institutionen för påverkan i det amerikanska samhället, menar han. Den kännetecknas av att den arbetar främst genom bilder, känslor, berättelser. Den är nutidscentrerad, osammanhängande, icke-analytisk. Dess inverkan leder till misstro mot långsiktig planering, avlägsna belöningar, traditionens relevans och behovet av en motseternas komplexitet.

Skolans utbildning är däremot bla faktacentrerad, ord-centrerad, framtidscen-

trerad, hierarkisk, sammanhängande och gemenskapsfrämjande. Genom att satsa på just det som är karakteristiskt för skolan som skola kan denna, menar Postman, bilda en hälsosam motvikt mot alla de andra inflytelser som ungdomen utsätts för i TV-åldern.

En av Neil Postman's centrala teser är just att skolan kan fullgöra sin uppgift endast om den får vara skola. Om den skall överta funktioner från andra institutioner i samhället – tex familjen – så försvagar den både sig själv och den andra institutionen. Skolan försvagar sig själv genom att splittra sig på uppgifter som den inte är kompetent att lösa. Och om den övertar familjefunktioner på grund av att familjens ställning försvagats, så bidrar den till att ytterligare försvaga familjens ställning.

En svensk tycker kanske att Postman går väl långt när han hävdar att tex sexualundervisning och upplysning om farorna av drogmissbruk inte hör hemma i skolan. Men nog träffar hans kritik med rätta åtskilligt i de pågående svenska strävandena att deformera skolan genom att göra den till någon slags Mädchen für Alles.

Skolans uppgift

"Back to basics" kallar man en rörelse i USA, som menar att skolan måste satsa mer på basfärdigheterna – läsa, skriva, räkna. Vi känner igen det från Sverige.

Neil Postman är kritisk mot basfärdighetsrörelsen. Han menar att den är för ytlig, för teknisk, för kvantitativt inriktad. Skolan måste, menar Postman, inte bara sträcka

sina ambitioner längre utan också lägga dem på ett annat plan.

Det karakteristiska för Postman's pedagogiska grundsyn är att han ser modersmål och historia som två metaämnen. De bör nämligen vara övergripande i den mening, att de skall förekomma i undervisningen även i alla andra ämnen. Det mänskliga utvecklingsperspektivet skall prägla och hålla samman undervisningen. Skolan behöver inte ägna sig åt moderna kulturyttringar; dem får eleverna undervisning i på andra vägar. I stället är skolans uppgift bl a att lyfta fram de stora klassikerna.

I ett kapitel som helt enkelt heter "Klassrummet" behandlar Postman klart och bestämt skolans ordningsproblem. Familjestrukturens upplösning och den förändrade informationsmiljön ser han som huvudorsakerna till disciplinproblemen. Och han ser ingen annan lösning på dessa än att ta dem vid hornen. Det är nämligen ett oeftergivligt krav att det råder ordning i klassrummen; annars kan där inte äga rum någon meningsfull utbildning. Därför får skolan inte under några omständigheter falla till föga för upplösningstendenser.

Postman har skrivit ett tungt vägande inlägg i utbildningsdebatten. Det är stimulerande även när det ibland lockar till motsägelser. Till bokens förtjänster hör dessutom att den är kvick och provokativ.

Kina-USA-Sverige

Omprövningen av utbildningsidealen kan, trots landets väldighet, relativt snabbt och

starkt slå igenom i Kina. Det sker på centrala order och med kraftiga insatser för masspåverkan.

Även i det pluralistiska, heterogena och decentraliserade USA kan en anpassning till en tillnyktring i utbildningstänkandet slå igenom, även om det tar längre tid och sker mer ojämnt. Men systemet är just genom sin frihet och obundenhet väl ägnat för anpassning.

Intar Sverige måhända en i detta sammanhang olycklig mellanställning mellan dessa samhällstyper? Vi har inte några självsäkra diktatorer som prestigelöst kan ändra politiken och se till att ändringen genomförs ordervägen.

Vi har heller inte ett fritt system som av sig självt kan anpassa sig till ett tillnyktringens nytänkande.

Svensk utbildning styrs i stället i hög grad av olika slag av byråkratier på olika nivåer. Byråkratier tycks bl a fungera som växthus för döda idéer som där kan leva och frodas.

Tydliga exempel både på byråkatiernas makt och på deras funktion som växthus för döda idéer ser vi ständigt.

Ett sådant exempel är det förslag till läroplan för grundskolan som SÖ presenterade 1978. Ett annat exempel är LUT 74:s aktuella förslag till ny lärarutbildning med dess kraftiga försvagning av högstadielära-
nas ämne-teoretiska utbildning.

Skulle likartade förslag, förankrade som de är i 60-talets kulturrevolutionära och anti-intellektuella skoltänkande, i dag ha kunnat spela en roll i Kina eller i USA?

Jag tror det inte.